

“УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ — ХХІ” — ДУХОВНА ОСНОВА ВІТЧИЗНИ

У статті розглянуто поняття “українська ідея” та головні пропозиції попередників, вказано причини відсутності консенсусу з цього питання. Запропоновано авторський варіант “Української ідеї — ХХІ”. Він поєднує новітні наукові досягнення з найкращим культурним спадком пращурів і скеровується в майбутнє, а не в минуле. Висвітлено досягнення генетиків, археологів та інших науковців у відновленні історії появи землеробства і скотарства. З них випливає, що сучасні українці є нащадками тих, хто створив пшеницю та металургію бронзи, винайшов колесо і млин, одомашнив коня. Ці факти дають міцну історичну основу “Української ідеї — ХХІ”, а от її футурологічну складову слід будувати на наукових відкриттях останніх років і близького майбутнього.

Костянтин Корсак
доктор філос. наук,
зав. відділу теорії
та методології природничої
й інженерної освіти
Інституту вищої освіти
НАПН України,
м. Київ

Усі мільярди сучасників мають одну й ту ж дрібну генетичну особливість, що свідчить про їх походження від однієї Матусі десь з південної частини Африканського континенту, та загалом їх стало аж так багато, що не завжди легко встановити, хто ж то є “я”, “ми”, “вони”. Щоправда, дещо легше з “іншими”.

Подібна проблема постала і перед населенням України, кожен громадянин якої, — якщо вважати найвищим земним законом світову конвенцію “Про права людини”, — повинен самостійно вирішити її й визначитися зі своїм наявним становищем у соціумі. Просте у доісторичному минулому завдання стало аж надто складним у наш час. Однак, воно залишається першорядно важливим і для спокою та успіху власного життя, і для існування та розвитку України, цього чималого уламка радянської імперії. Хотілося б її перетворення в нормальну та успішну державу, населення якої не втрачало б час і зусилля на чвари, а підвищувало б добробут і безпеку свого життя.

Зайвим є нагадування про те, що практично одностайна підтримка повної незалежності молодій державі на референдумі грудня 1991 року не змогла автоматично трансформуватися в спільне уявлення про те, як мають діяти громадяни і керівні структури для досягнення економічного і соціального успіху. Усередині соціуму всі роки відновленої незалежності змагалися між собою ностальгія за радянською “стабільністю” та сподівання на успішність застосування в нових умовах політичних та організаційних засад ОУН—УПА, зарубіжні пропозиції якомога повніше копіювати ліберально-капіталістичні взірці з простим гаслом “вільний ринок”, а також кілька інших менш впливових течій.

На практиці ж, як і для переважної більшості всіх інших революційних народних рухів, у нас повноту влади захопили олігархічні структури, які не завжди є “інтелектом нації” (зауважимо, що перемога фанатиків-революціонерів мала б незрівнянно гірші наслідки, про що свідчить сумна доля Кампучії). Одні з них намагаються стимулювати нас приєднатися до “ліберального-демократичного світу”, інші — примусити стати частиною “російського світу”.

Усвідомлюючи усю складність 2015 року в Україні та за її межами, автор твердо переконаний у тому, що в цей момент завдяки поєднанню багатьох подій і явищ різної природи й сили впливу склалися унікально сприятливі умови для створення та використання цілковито нового варіанту національного самоусвідомлення у поєднанні з не менш чітким уявленням про те, як слід розвивати життєзабезпечення для досягнення високого добробуту.

Мета статті: надати читачам авторський варіант “Української ідеї — XXI” як ефективного засобу формування нації та основи об’єктивної оцінки минулого й правильного стратегічного планування майбутнього. Для виконання цього завдання спиратимемося не так на аналіз праць попередників з намаганням істотного удосконалення їх пропозицій, як на надзвичайно важливі новітні наукові відкриття й досягнення перших років XXI століття. Очевидно, що ця обставина пояснює доцільність назви “Українська ідея — XXI”, а не якихось інших варіантів — “Українська ідея для майбутнього”, “Перспективна Українська ідея” тощо.

Огляд праць попереднього періоду

У доступних англійських джерелах поняття “українська ідея” ототожнюється з “національною ідеєю”, а матеріалів не тільки мало, а й найчастіше вони стосуються сьогодення й останніх подій. Приємне враження отримуєш від повідомлення 1999 р. про визнання американського політолога **Збігнева Бжезінського** першим борцем-лауреатом саме за українську ідею [10].

Набагато більше російськомовних статей, висловлювань та аналізів. Та обмежимо наш аналіз наведенням одного тільки прикладу надзвичайно поширених на теренах сучасної Росії думок і переконань щодо словосполучення “українська ідея” (чи його трохи довшого аналогу — “українська національна ідея”, надалі будемо розглядати їх практично тотожними, ігноруючи незначні відмінності).

Серед багатьох можливих джерел оберемо вільну російську енциклопедію з назвою “Традиція”, укладці якої досягли досконалості в лаконічності й точності відтворення вказаних уявлень (збереження лінків дасть повніше уявлення про ідеї-фікс для росіян). Отже, за цією енциклопедією:

“Українська ідея” — сукупність догматів і принципів, на основі яких здійснюється (але ще не закінчена) побудова “української нації”. “Українська ідея” виражає сепаратизм, заснований на патологічній ненависті до російського народу, до Росії й всякого прояву російського духу.

Основні догмати “української ідеї”:

1. Українці є. І українці є народ.
2. Українці не є росіяни. А росіяни — вороги українців.
3. Україна не є Росія, Україна не є Русь. Росія завойувала й знітила Україну.
4. Україна повинна бути самостійною і незалежною.

5. В Україні багатотисячолітня й велика історія. Українці — великий і древній народ.

6. В українців є своя, споконвічна, мова — українська мова. А російська мова їм чужа. Всі українці повинні розмовляти українською мовою.

Отже, “українська ідея” — це ідеологічна бомба, що відриває від Російського народу частину й перетворює її, цю частину, у ворога Російського народу.

І хоча ґрунтується “українська ідея” на брехні, ненависті та невігластві, та при тотальній державній підтримці впродовж достатнього часу може мати катастрофічний успіх” [9].

Коментувати цей російський “маніфест” навіть не варто — текст цілковито промовистий. Нагадаємо тільки про те, що після першого декларативного проголошення незалежності України улітку 1991 року в Київ миттєво прилетів юрист і демократ **А.О. Собчак**, що з величезною енергією підтримував плани **М.С. Горбачова** реформувати СРСР. Та ще емоційніше він звернувся до лідерів українських змін з викладом саме тих уявлень, що містить наведена вище цитата з енциклопедії “Традиція”. Не будемо, однак, розвивати цей епізод.

На теренах України не становить якихось труднощів відшукати орієнтовані на висвітлення теми “Українська ідея” матеріали. Наприклад, **Ігор Пасько**, кандидат філософських наук, професор, завідувач Донецької філії Центру гуманітарної освіти НАН України, у статті “Українська ідея на тлі європейської культури” не тільки наводить власне визначення (*Національна ідея — це ідея збереження і розвитку народу, його культури та мови, способу існування та історичних перспектив. Вона формується з урахуванням і усвідомленням потенційних можливостей спільноти і реальної дійсності суспільного процесу, в межах якого прагне віднайти сатисфакцію нації*), а й вказує на корисність вивчення історичного досвіду німців у вирішенні подібних до наших проблем [2].

Підкреслимо, що у цій статті наголошується на тому, що культурна складова нашої національної ідеї є не тільки найважливішим, а ще й у вирішенні має випереджати всі інші теми і питання. Не полемізуючи з цим поглядом, вкажемо, що, на нашу думку, слід діяти значно ширше, не забуваючи про матеріальне й піклуючись про життєзабезпечення. Відзначимо, без коментарів, два цікаві висловлювання **І. Паська** [2]:

— “Ідея “третього Риму” народилася зовсім не в Росії, а в Болгарії, і була запозичена московським кліром (с. 31);

— “Значна частина російськомовного населення сприймає Українську державу як прикре, тимчасове явище, що виникло попри історичну необхідність, зі свавільних амбіцій деяких політиків (с. 32)”.

Набагато докладніше розглянути доробок Українського громадського об’єднання, створеного 2004 р. за ініціативи нашого бізнесмена “з екс-військових” **Ю.В. Бойка** й підхопленого не тільки його колегами, а й широкою громадськістю. Особливо цінними ми вважаємо вступну частину документа з назвою

“Українська національна ідея”, яку наведемо без скорочень:

“Українська національна ідея — сполучення трьох слів, яке мало кому з українців зрозуміле. Якщо ми запитаємо у пересічного громадянина України: “Що є українська національна ідея?”, то у кращому випадку почуємо відповідь: “Незалежна, самодостатня держава”, у гіршому: “Національної ідеї немає””.

Історики досліджують сутність цього поняття в різні історичні періоди, посилаючись на ідеологів, політологів дискутують з цього приводу, а політехнологи українською національною ідеєю “торгують”. Але ніхто не може чітко окреслити природу цього дивного сполучення трьох слів. Хтось мені може заперечити, звинувативши у невігластві. Але всі погодяться з тим, що якби у українців була національна ідея, то за багато років відновленої незалежності Україна не стояла б у черзі потрапити до країн третього світу.

Урешті-решт, що ж таке національна ідея та чому в українців її немає?

Національна ідея — це духовна концепція національної свідомості, розуміння народом сенсу свого існування, це концентрований вираз стратегічної мети, головних пріоритетів нації на осяжне майбутнє. Без такої ідеї рух держави стає багатоцільовим, більше того, — безцілним — не зрозуміло куди і для чого рухаємося. Відомо, що в Україні наявна низка гострих питань, що стосуються як історичних подій, так і сьогодення, щодо яких існує різка поляризація думок.

Поляризація громадської думки відбувається за такими осями:

1. **Ставлення до доцільності введення інших державних або офіційних мов.**
2. **Ставлення до доцільності прискорення вступу в НАТО.**
3. **Ставлення до прискореної економічної та політичної інтеграції в західному та східному напрямках.**
4. **Оцінка Жовтневої революції та радянського періоду в історії України.**
5. **Оцінка дії ОУН—УПА та доцільність надання воїнам ОУН—УПА статусу учасника бойових дій.**
6. **Ставлення до доцільності прискорення процесу формування єдиної помісної православної церкви.**
7. **Ставлення до помаранчевої революції.**

Це, звісно, не весь перелік спірних питань. Їх значно більше. Чому ж так? В чому ж причина відсутності української національної ідеї?” [6].

Найкраща частина подальшого тексту — критична відповідь на два кінцеві запитання у формі вдалого переліку того, “що нам заважає”. Натомість, конструктивна частина опису руху до появи “Успішної України” не тільки значно коротша, а й хибує на декларативні пропозиції й нереальні кроки, що дає змогу утриматися від її детального аналізу. Чи не тому діяльність Українського громадського об’єднання після кількох років виразного піднесення швидко занепала й не проіснувала до появи нового Майдану?

Авторське бачення “Української ідеї — XXI”

Не можна сказати, що у численних варіантах різних пропозицій Української ідеї домінували тільки традиційні історичні звернення й майже не було реалістичних пропозицій щодо втілення її в життя та забезпечення реального соціально-економічного піднесення держави. Та, загалом, факт відсутності загальноновизнаної Української ідеї є достатньо промовистим і, на жаль, прикрим. Наше сподівання не виходить на висоти повного і швидкого успіху усього подальшого викладу через “завоювання” ним ЗМІ, включення в усі значні державні програми і плани, поширення в системі середньої і вищої освіти, в неформальному інформаційному полі та ін. Набагато реальнішим ми вважаємо інше — поширити нові наукові факти, що дають змогу сформулювати “Українську ідею — XXI” не тільки в її історично-культурній частині, а й у футурологічно-практичній.

Ще кілька років тому наша “Українська ідея — XXI” була неможливою з тривіальної причини — не існувало тих наукових відкриттів і незаперечно доведених фактів, що з’явилися в останні кілька років після завершення загальновідомого проекту “Геном—2000” з дешифрування усього генетичного матеріалу сучасних *Homo Sapiens*.

Серед тогочасних наукових основ для нової Української ідеї перше місце, на наш погляд, належить безприкладно важливим творам-узагальненням київського професора-мовознавця **К.М. Тищенка** “Правда про походження української мови” і “Правда про походження українців”, з якими легко ознайомитися через Інтернет [4; 5].

З усього багатющого наукового доробку наведемо особливо важливе для цієї статті — зіставлення подібності й відмін української мови з усіма слов’янськими, включно й мову наших надмірно амбіційних сусідів (рис. 1).

У своїх працях **К.М. Тищенко** давно вказував на те, що російська мова відзначається виразними аномаліями свого походження. Подібні погляди не зустрічали активного схвалення у московських керівників, тому слід радіти вже тому, що наш цілковито унікальний фахівець зміг працювати більш-менш нормально, а не в мордовських таборах, як **Олекса Тихий** і сотні інших співвітчизників.

Своєрідну підтримку його фаховим доказам тільки часткової приналежності російської мови до групи слов’янських (саме про це свідчить факт дуже малої кількості спільних рис з українською та всіма іншими слов’янськими мовами) надали десятки генетиків й археологів з розвинених держав Європи й Америки. Після завершення згаданого проекту “Геном—2000” в останні роки стали швидко накопичуватись точні дані про витоки походження європейських народів-землеробів та про процес їх розселення з території першої появи. Їх отримують і публікують науковці після того, як уряди дозволили аналізувати мільйони викопаних залишків з усіх музеїв і сховищ розвинених держав світу. Робочим знаряддям для цих фахів-

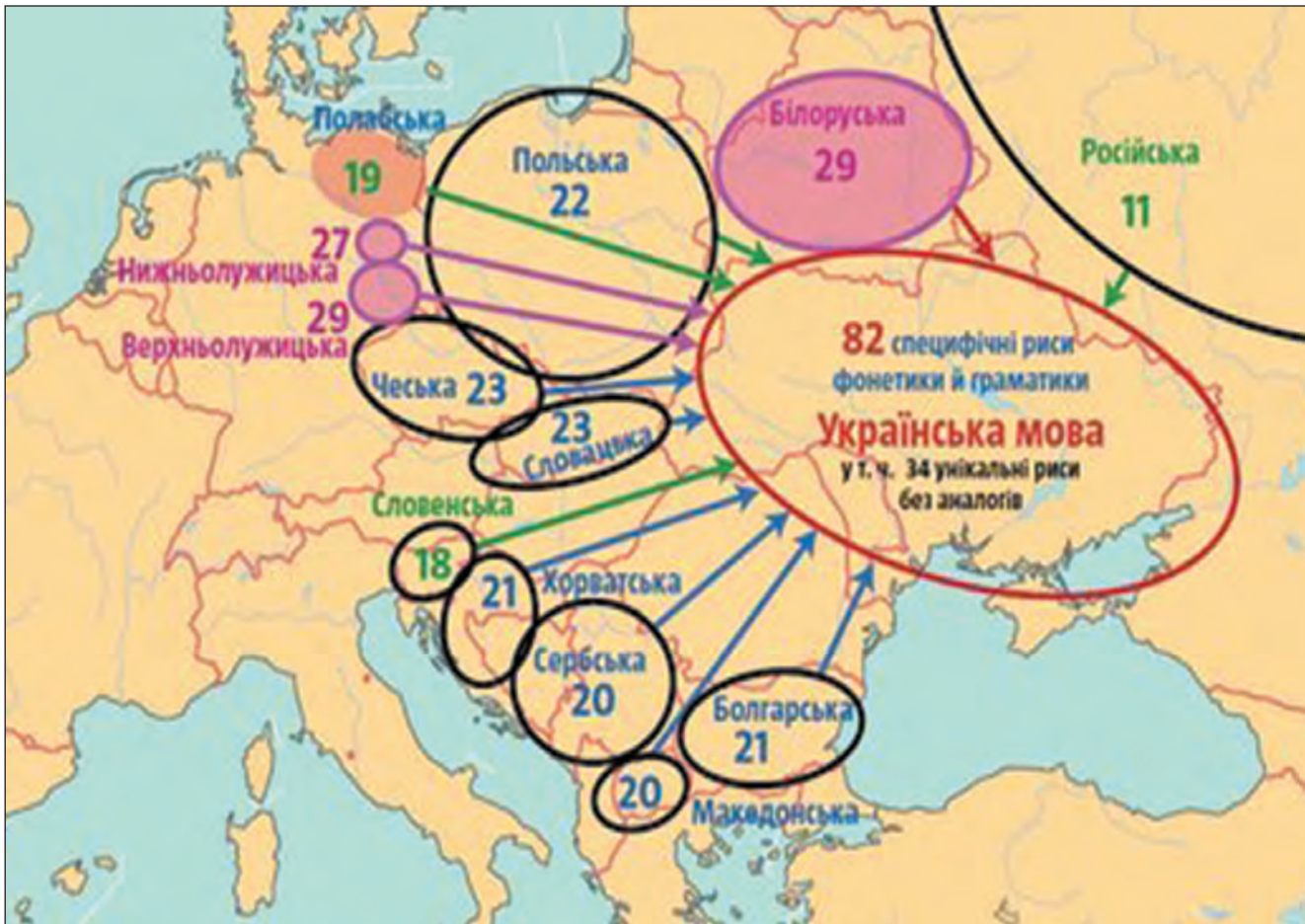

Рис. 1. Географічний розподіл спільних з українською рис інших слов'янських мов (враховано 82 показники). Цифри 11 — 30 вказують кількість характерних рис української мови, спільних з даною мовою [4, с. 35]

ців стали фантастично чутливі і точні комп'ютеризовані вимірювальні прилади, спроможні багато що сказати про час життя і смерті людей, від яких залишилися фрагменти кісток, про точний момент появи зерна, від якого залишилися тільки мікроскопічні шматочки, а також будь-яких інших артефактів далекого минулого — решток прикрас, інструментів чи речей буденного вжитку.

Викладемо у стислому вигляді головні висновки з цих досліджень останніх років, які ще не були завершені у час створення *К.М. Тищенком* згаданих та інших праць. Акцентуватимемо на те, що стосується українців. А саме, надійно доведено й відтворено у безлічі нюансів той факт, що приблизно 11—12 тисяч років тому окремі народи перейшли від збиральництва й спорадичного полювання на доступну рухоми здобич до цілком нового способу життєзабезпечення — рільництва і скотарства, проголошеного *Е. Тоффлером* “першою хвилею”.

Цей цивілізаційний прорив не був одночасним і стандартним. У принципі, сучасні науковці віднайшли аж 5 безсумнівних і незалежних осередків давнього землеробства та чотири “сумнівних”, але нас цікавитиме тільки один із першої групи — “Родючий півмісяць” на Близькому Сході, ядро якого співпадає з Верхньою Месопотамією. Саме ця перша на планеті колиска скотарства і рільництва є виток і українського, і переважної більшості європейських народів.

Найповніший з відомих нам аналіз особливостей появи і поширення “першої хвилі” міститься у книзі американського науковця-універсала *Дж. Даймонда* “Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівностей між народами”. Характеризуючи “Родючий півмісяць”, він вказує: “Цей регіон виявився найдавнішим осередком цілої низки проривів, зокрема, місцем першої появи міст, письма, імперій і того, що ми називаємо лихом (або даром) цивілізації. Усі ці прориви своєю чергою спиралися на високу густоту населення, відкладені в запас харчові надлишки та утримання майстрів-нерільників, що стало можливим завдяки виникненню харчового виробництва у формі рільництва і тваринництва” [1, с. 132].

Отже, ми маємо всі підстави пишатися досягненнями наших пращурів, але не слід називати себе “найкращими”. Лідерство цієї території сформувалося не тому, що саме тут скупчилися охочі до праці й новаторства пра-українці, а через унікальне для суходолу поєднання сприятливих умов біологічного доквілля з виникненням для пра-українців особливо гострої потреби якомога швидше віднайти нові засоби харчування та урятуватися від голодної смерті.

У попередні тисячоліття племена *Homo Sapiens* (пра-українці), що заселили цю місцину після еміграції з калахарської чи ефіопської батьківщини, харчувалися місцевими дикими горіхами, зерновими і бобовими, доповнюючи цю рослинну дієту добре

організованим полюванням на стада дрібних копитних, які мігрували услід за переміщенням зон свіжої трави уздовж меридіану з Півдня на Північ і назад. Успіх у полюванні забезпечували не тільки вже достатньо вдосконалені металеві знаряддя для ураження з чималої відстані, а й створення штучних перешкод на трасах міграції, що скеровували значну кількість тварин до вбивчих пасток чи оточених загородами місць, де їх можна було тримати тривалий час й мати надійний запас їжі. Це полегшило одомашнення невеликих тварин і створило основу продуктивного скотарства.

Раптова зміна клімату призвела до значного скорочення надходження тваринної їжі, що й могло стати головною спонукальною причиною до вирощування зернових шляхом розкидання їх насіння на попередньо злегка підготовлений і захищений від небезпечних “нахлібників” ґрунт.

Не менш важливою обставиною виявилася ціла група унікальних рис диких рослин “Родючого півмісяця”. *Дж. Даймонд* найбільше наголошує на тому, що середземноморський клімат з тривалим посушливим літом та коротшою теплою і вологою зимою серед усіх рослин став особливо сприятливим для однорічних, які майже всю свою енергію витрачали не на формування деревини, а вкладали її у велике насіння, що було частиною харчового раціону пра-українців.

Цілком очевидним є факт “зручності” однорічних рослин до одомашнення, але без цілеспрямованих дій, розуму і впертості наших пращурів великі поля гороху та одразу кількох видів зернових самі собою з’явитися не могли. Ще раз процитуємо *Дж. Даймонда*: “Згодом, через тисячі років після початку одомашнення тварин і появи харчового виробництва, тварин почали також використовувати для отримання молока і вовни та для оранки і транспортування. В такий спосіб культурні рослини і свійські тварини перших рільників Родючого півмісяця почали задовольняти базові економічні потреби людини: вуглеводи, білки, жири, одяг, тяглова сила і транспорт” [1, с. 139].

На наш погляд, *Дж. Даймонд* помиляється, вважаючи, що між початком одомашнення і моментом використання великих тварин для оранки і транспортування пройшли “тисячі років”.

Навряд чи тогочасним чоловікам були дуже приємними фізично надзвичайно втомливе розпушування ґрунту, перенесення на спині важених снопів з віддалених полів у помешкання в селищі, а найбільше — подрібнення доволі твердих зерен злаків на борошно (чи хоча б на крупу) для подальшої термічної обробки. Без сумнівів — за порівняно короткий час серед усіх упійманих великих копитних були виділені найтупіші та найспокійніші, яких пристосували для оранки, а трохи пізніше — для транспорту. Щоправда, для цього було винайдено спершу пару нерухомих коліс на одній осі майже одразу ж удосконалили до вільних коліс на одній чи двох осях, сполучених з візком.

Та ще кориснішим для чоловіків їх винаходом стали жорна, які рухала не людина, а корова чи потік води. Це сповнило їх безмежною гордістю і перетво-

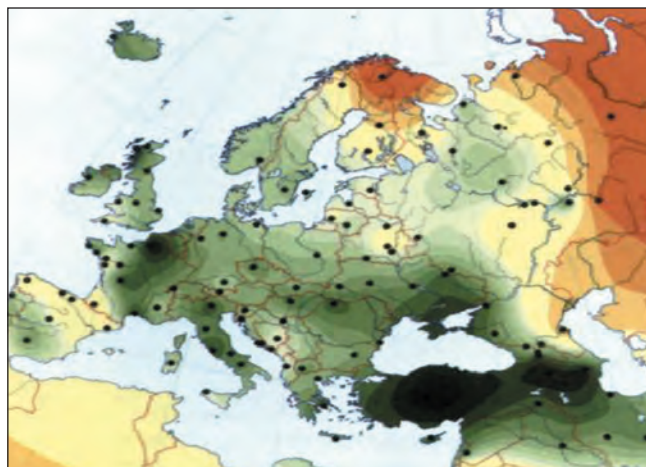

Рис. 2. Генетична подібність між винахідниками землеробства і сучасними народами (понад 50 цяток на карті).

Насиченіший зелений колір означає вищу подібність [3]

рило найважчу частину праці рільників у виразне задоволення від управління машиною, яка “сама собою робить усе потрібне”. Нагадаємо, що до цього технологічного досягнення люди (переважно жінки) сотні тисяч років збирали зерна диких рослин в багатьох куточках світу й старанно розтирали їх на плоских і трішки увігнутих каменюках з допомогою чогось трохи подібного до качалок. Так тривало аж до моменту збільшення кількості зерна з кількох або десятків кілограмів до десятків центнерів, коли до виготовлення круп і борошна вимушені були взятися чоловіки...

Рільники отримали можливість різко підвищити народжуваність, адже стабільність перебування ліквідувала необхідність матерям нести на собі дітей і відмовлятися від народження наступних на період щонайменше 4—6 років. Діти стали великою цінністю, адже достаток родини розпочав залежати від кількості і сили робочих рук — витривалості чоловічої частини.

Підвищення кількості населення та обмеженість легкодоступних ґрунтів примусили наших пращурів розпочати довготривалий марш на Захід і Північ: молоді родини за допомогою старших займали сусідні орні землі й засновували нові поселення. Цей рух у бік сучасної Європи являв собою два потоки, що охопили невеличке у той час Чорне море, що не мало сполучення зі Середземномор’ям. Сотні генетиків та інших науковців, як згадано вище, за останні 10—15 років відтворили багато деталей цього руху. Вони в узагальненому вигляді наведені на рис. 2 та у своїх головних рисах підтверджують матеріали і припущення *К.М. Тищенко* щодо походження українського землеробського народу, але все ж і точніші, і переконливіші.

Очевидно — нащадки винахідників “першої хвилі” соціально-економічного піднесення заснували аграрні поселення на всій континентальній частині Старого Світу й навіть вийшли на Британські острови. А гени кочівників з Азії не перетнули Дон, заповнивши Валдайську височину, північ, Урал, степи

Калмикії й подальші терени. Ніяких росіян на відповідних територіях тоді ще не було, як і не існувало продуктивного землеробства.

Два навколочорноморські потоки праукраїнців створили на землях степової та лісостепової України пра-черняхівську і пра-трипільську гілки аграрної цивілізації. Вони селилися переважно у доволі великих поселеннях, періодично змінюючи їх розташування під впливом вичерпання родючості ґрунту (використання органічних добрив було мінімальним). Значний розмір поселень й відмова від дрібнохутірського роздрібнення були зумовлені певною загрозою з боку тогочасних кочових азійських гуртів. На щастя, вона була незначною, оскільки ці гурти мали у своєму розпорядженні тільки овець і кіз та жодного серйозного озброєння, що переважало б серпи, сокири і ціпи рільників.

Ситуація, на жаль, різко змінилася й загострилася після чергового грандіозного досягнення праукраїнців, що полягало в одомашненні тарпанів — швидких і потужних степових коней, табуни яких пересувалися в таврійських та інших степах. *Дж. Даймонд* відзначає це як світовий рекорд, адже ніхто й ніде не зробив подібного, хоч історія знає десятки спроб. Література з цієї теми засвідчує, що тарпани відзначалися полохливістю, обережністю й непокірністю, чим, можливо, не надто відрізнялися від зебр, які прославилися безмежною агресивністю.

Так чи інакше, але праукраїнці якимось порозумілися з тарпанами й отримали для верхового пересування, транспорту вантажів на легких возах та оранки витривалих тварин, що харчувалися самотужки і не вимагали особливого догляду. На превеликий жаль, вони не спромоглися вберегти своє багатство від зазіхань кочівників-степовиків. Укравши табунець-другий, ті виростили тисячі й десятки тисяч тварин, що одразу перетворило їх у страшну загрозу для праукраїнців, зумовило тривалий період під назвою “переселення народів”, коли чималі маси людей швидко переміщувалися на тисячі кілометрів й примхливо урізноманітнювали генетичну мапу сучасної Європи.

Загальне скерування статті примушує нас скоротити до пари фраз дії праукраїнців в умовах загроз кінних хмар степовиків: 1) наші пращури вимушено змістилися на північ у зону лісів і заселили увесь майбутній шлях “із варяг у греки”; 2) утвердилися у Прикарпатті й успішно згуртувалися для відсічі навалом ворогів, зокрема й татаро-монгольським набігам; 3) спробували спорудити “Зміїові вали”, але вони виявилися не надто ефективними; 4) ймовірно, використовували таємні печери на одну родину, де могли перечекати тиждень (за цей час коні нападників устигали винищити всю траву, що примушувало ворогів швидко рухатися в інше місце, полишивши праукраїнців у спокої). Висловлюємо припущення, що сучасними інструментами можна виявити тисячі решток подібних печер по схилах широких степових балок...

Тут доцільно нагадати про участь праукраїнців у технологічних досягненнях віддаленого минулого. Новітні відкриття й уточнені датування засвідчили,

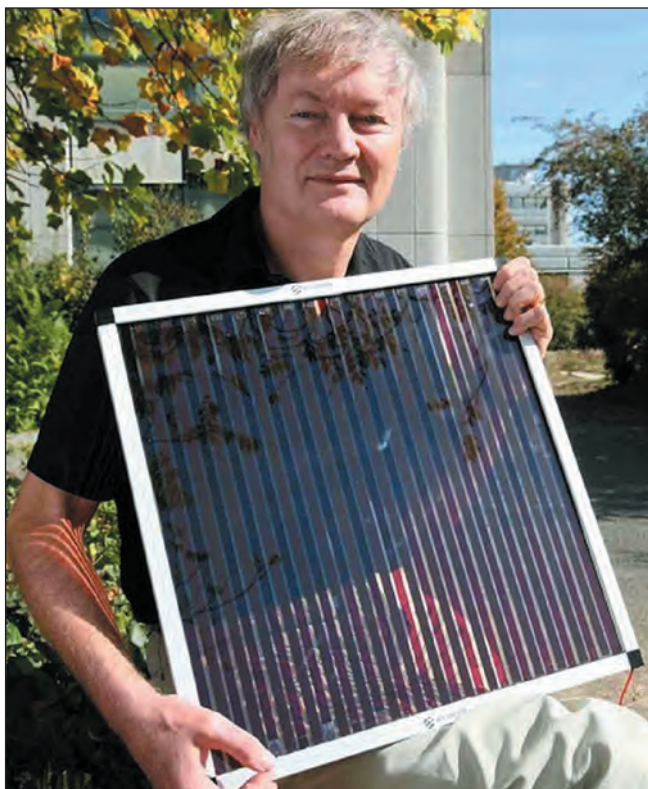
що виплавлення міді зі шматків малахіту за допомогою звичайного багаття сталося одночасно з появою аграрного виробництва. Однак, на відміну від зернового виробництва і скотарства, вміння оперувати з рудами і відливати різні невеликі сакральні предмети та прикраси не було загальним, адже у не надто віддалених одне до одного поселеннях в одному знаходять метал, а в іншому — тільки вироби з каменю. Це можна пояснити тільки “суворою охороною таємниць” нової технології.

Та ще більше вражає той факт, що на період приблизно 4 тисячі років настала стагнація технологій роботи з першими металами (за цей час до міді додався свинець), адже не відзначено спроб виготовляти з них не сакральні фігурки й прикраси, а виробниче знаряддя для заміни крихкого каміння. На цей довгий період припало повільне переселення праукраїнців із західної частини “Родючого півмісяця” на терени півдня сучасної України. Ті, хто лишився на Балканському півострові, урешті виявили в Родопах унікально багаті і зручні для використання родовища міді та свинцю. Російський археолог *Є. Черних* наголосив на тому, що гірничо-металургійне виробництво з’явилося в V тис. до н.е. на півночі Балканського півострова й у Карпатському басейні і дуже швидко досягло досконалості у виготовленні інструментів та зброї [7, с. 64].

Тут доцільно відзначити, що найвідоміший римський історик *Пліній Старший*, спираючись на авторитет *Аристотеля*, стверджував, що мистецтво роботи з металами поширювалося “від скіфів” (для точності вкажемо — греки абсолютну більшість тогочасних промислових й аграрних технологій приписували саме скіфам, маючи на увазі населення північних причорноморських територій).

Нас у цій ще не завершеній дискусії щодо лідерства у технологіях цікавить не встановлення абсолютної першості, а безперервне накопичення усе нових і нових доказів того, що праукраїнці, як нащадки винахідників землеробства і приборкувачі диких коней, взяли безпосередню участь у створенні й тисячолітній діяльності найбільшого в давній історії цивілізації гірничорудного і металургійного центру в Болгарії. Виробами з цього центру користувалися люди на просторах від Атлантики аж до Алтаю, а греки мали певні підстави висловлювати переконання у тому, що “всі технологічні досягнення” були створені й поширені їх північними сусідами, яких вони називали “скіфами”. На жаль, рамки статті не дають змоги здійснити аналіз того, як наші пращури-рільники не зникли в умовах кінних навал та ймовірного панування над ними тих, кого назвемо “вершниками”.

Більш цікавим є спогад про авторську гіпотезу 1972 року щодо появи росіян. Її довелося сформулювати і висловити студентам-старшокурсникам у відповідь на закид щодо доцільності викладу спецкурсу з теоретичної фізики не українською, а російською мовою, оскільки вона “розвиненіша”. Це стало приводом для серйозного півгодинного аналізу, що складався з двох частин.

Рис. 3. М. Грьотцель і перший варіант перовскітного фотоелемента

У першій всі дійшли згоди щодо надмірної багатозначності іменників у російській мові, зокрема, студенти визнали, що тему “кохання” неможливо адекватно відтворити на “могучем язике”.

У другій студенти визнали логічним таке припущення: до зубів озброєні загони чернігівського й новгород-сіверського князів, які програли суперництво за Київ та володіння шляхом “з варяг у греки”, рятуючи життя, обрали шлях блискавичної втечі на північний схід, де на Валдайській височині винищили місцевих чоловіків і за вимушеною участю жінок стали множити чисельність майбутніх “великоросів”. Це пояснює історичні корені найвідомішої російської формули стосунків чоловіка і жінки: “*Если бьет, значит, любит*”.

Наукове підтвердження цієї гіпотези через 30 років здійснила Російська академія наук. Виявилося, що приблизно половина генів великоросів має слов'янське, 40 % — угро-фінське походження, а подальший внесок зробили татари (але не монголи!) й частина європейських народів.

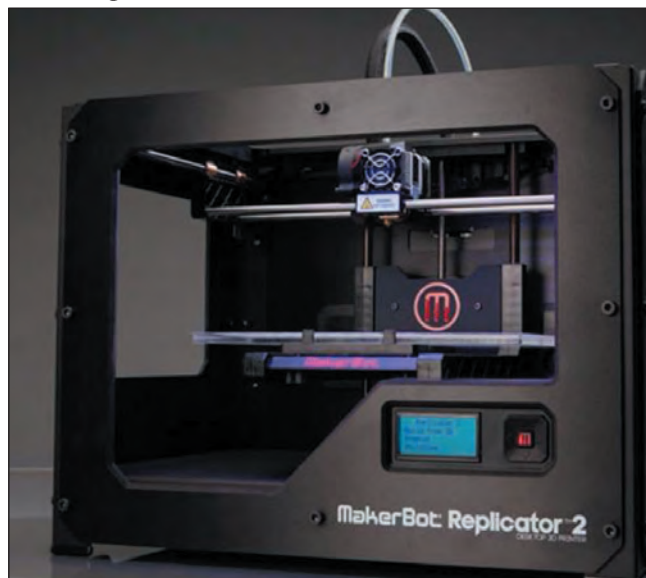
Слід вказати, що ці генетичні дані так і не були поширені й практично не згадуються в сучасних російських джерелах. Тепер там доводять, що росіяни мають за батьків вікінгів зі Швеції, які принесли до нас слово “русь”, спорудили Стару Ладугу й пізніше (!) збудували Київ... Чимало видань, де автори доводять, що росіяни започатковані зусиллями вікінгів-найманців з Новгорода і Пскова, які “з нудьги прогулювалися” по валдайських та інших теренах ([8] та ін.)

На наш погляд, середня і вища школа України тепер мають, нарешті, можливість надавати молоді обґрунтовані новітніми досягненнями наук факти і пояснення походження й тисячолітнього високоцивілізаційного розвитку українців-землеробів.

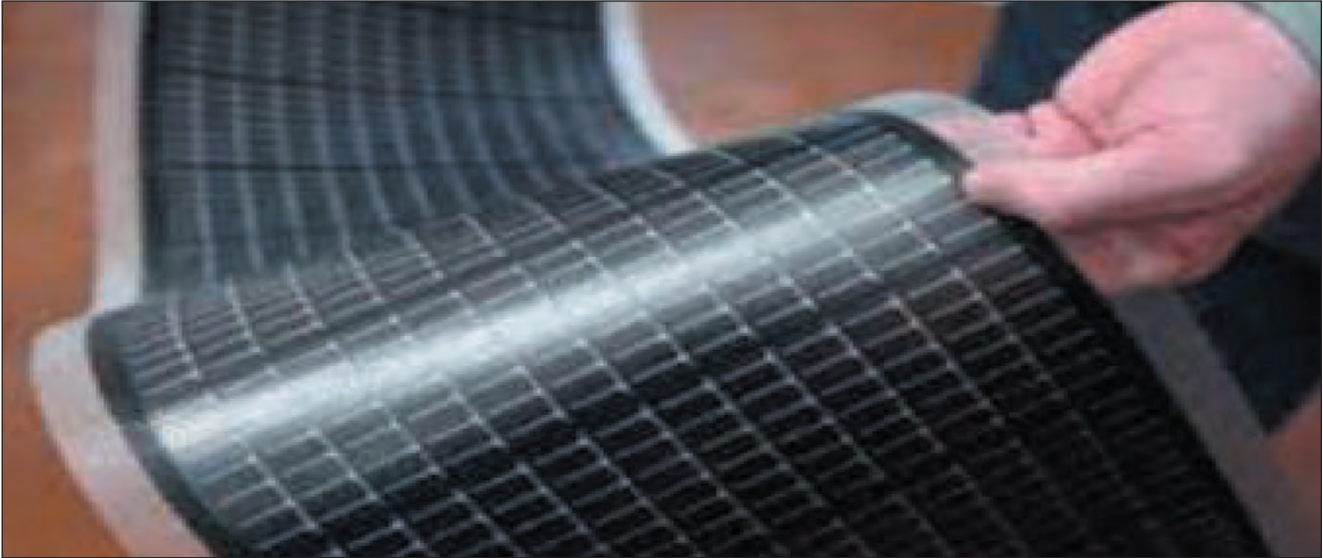
Та повернення українцям знань про свою правдиву історію є лише частиною тієї продуктивної ідеї, що потрібна нам у XXI ст. Для безпеки і високої якості життя ми маємо побудувати національну економіку на цілком нових виробничих засадах, зберігаючи з минулого тільки те, що може виявитися придатним у наступні роки.

Успадкована нами мережа шахт, кар'єрів, заводів і фабрик разом з радгоспами, транспортом, освітою і наукою була нашвидкуруч заснована ще у роки перших “сталінських п'ятирічок” як знаряддя забезпечення світової пролетарської революції й поширення комунізму на всю планету. Ця структура відзначалася такими хибами, що керівництво СРСР наприкінці його існування нарешті визнало: “економіка таки має бути економною” (!). Виконання цього заклик унеможлиблювала вищість політичних цілей і таких, наприклад, винаходів державних органів СРСР: фонд заробітної плати колективу заводу був частиною загальних витрат підприємства. Очевидно — велике поліпшення технологій і здешевлення продукції означало б зменшення у кілька разів заробітків і робітників, і адміністрації. Ще й зараз на одиницю ВВП українці витрачають удесятеро більше електроенергії й тепла, ніж французи чи японці.

З цього випливає невтішний висновок — Україна не має ні часу, ні ресурсів, ні спроможності “розштовхати” інших учасників відкритого світового ринку й випередити їх у добробуті на основі традиційних виробництв. Ми не можемо діяти так, як учинили (по черзі) у другій половині XX ст. Німеччина, Фінляндія, Японія, Південна Корея, Сінгапур, Малайзія, Бразилія, урешті — Китай після 1980-го року. Нам потрібний інший шлях.

Рис. 4. Один із перших поширених 3D-принтерів — ціна понад 30 000 грн. Працює на пластиках

**Рис. 5. Найближча перспектива: фотопанель + акумулятор.
10 кВт потужності може коштувати приблизно 5 000 грн**

Засоби для цього “українського шляху” забезпечили наукові відкриття останніх місяців. Так трапилося, що вони надійшли саме в момент нашої найвищої потреби у зміні енергетики, виробництва, всієї економіки і суспільства. У центрі цих відкриттів — перовськітні (формула CaTiO_3) павутинної товщини сонячні фотоелементи, що у сотні разів дешевші від товстих і незручних кремнієвих, перші тонкі плівкові акумулятори з високою концентрацією енергії та перспективи швидкого вдосконалення реплікаторів (більш відомі як “3D-принтери”) від весни 2014 року. Певне уявлення про щойно названі три матеріальних об’єкти “з майбутнього” нададуть читачам рисунки з портретом винахідника нового плівкового фотоелемента *М. Грьотцеля* (рис. 3), можливим виглядом тонкого акумулятора на твердому електроліті (рис. 5) та сучасною моделлю 3D-принтера — дорогого й дуже недосконалого (рис. 4).

У даний момент всі ці виробы не виходять за межі п’ятого технологічного укладу, а тому їх без надмірних труднощів цілком спроможна виготовляти сучасна промисловість України. Рухаючись цим шляхом, усього за кілька років ми назавжди відмовимося

від нафти, газу і вугілля, перейдемо на вдосконалений електротранспорт, поступово ліквідуємо не тільки ТЕС, але й АЕС.

Зміни, звичайно, будуть грандіозні, адже цілковито зникне наявна екологічно шкідлива енергетика й надійде майже безкоштовна “сонячна”. Кожна родина легко побудує собі помешкання бажаного розміру і конструкції шляхом поєднання перовськітних фотоплівки і принтерів з лазерами, що перетворять глину чи пісок у пористі, міцні, теплозберігальні й екологічно чисті будівельні елементи (їх легко використати повторно: подрібнити і виготовити більш вдальший елемент чудо-хатинки з кількома поверхнями і необмеженою кількістю декоративних елементів).

Обмежимося тут цим коротким начерком економічно-будівельної частини Української ідеї для XXI століття, зауваживши тільки те, що науково-технологічний прогрес не припиниться, а тому виникнуть інші несподівані перспективи. Серед них і такі головні “прожекторні” терміни з більш віддаленого майбутнього: спінтроніка, “гаряча” надпровідність, квантові машини та ін. ■

Література

1. Даймонд Дж. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівностей між народами. — К.: Ніка-Центр, 2009. — 488 с.
2. Пасько І. Українська ідея на тлі європейської культури // Освіта і управління. — 2003. — № 2. — С. 30—36.
3. Резник Н.Л. Прогрессоры земледелия // Химия и жизнь. — 2011. — № 3. — С. 12—15.
4. Тищенко К.М. Правда про походження української мови // Спецвипуск “Українського тижня”. — № 2. — 4.X.2012. (http://i.tyzhden.ua/content/photoalbum/2012/10_12/04/tyshenko/tyshenko.pdf).
5. Тищенко К.М. Правда про походження українців // Український тиждень. — № 16. — 19.IV.2013. (<http://i.tyzhden.ua/content/photoalbum/2013/november/13/tyshenko.pdf>).
6. Українська національна ідея (<http://uspishnaukraina.com.ua/about/82.html>).
7. Черных Е. Философия металла // В мире науки. — 2006. — № 7. — С. 62—69.
8. Ширококорд А.Б. Тайная история России. История, которую мы не знали. — М.: Вече, 2007. — 478 с.
9. Електр. ресурс. Режим доступу: http://traditio-ru.org/wiki/Украинская_идея.
10. Zbigniew Brzezinski Honored as Fighter for Ukrainian Idea (Електр. ресурс. Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/en/article/day-after-day/zbigniew-brzezinski-honored-fighter-ukrainian-idea>, 2 November, 1999).